

Cyclus “Geroepen zijn”

-Levenskunst: over leven-

Kees van der Zwaard
Elise Woertman

27 augustus - 8 oktober 2023
Nazomertijd

Inleiding

Dat leven een kunst is kennen we uit onze levenservaring, waarin we balanceren tussen vreugde en verdriet, tussen hoop en wanhoop. Door die ‘evenwichtsoefeningen’ wordt leven soms overleven. Levenskunst probeert ons leven meer te laten zijn dan overleven, helpt ons om zo volledig mogelijk te leven. Dat volledige leven speelt zich af op verschillende niveaus. Daarom bestaat levenskunst uit verschillende lagen: bezinnen, leren en doen. Daarom is de rode draad voor dit seizoen zowel in de vieringen als doordeweekse activiteiten ‘levenskunst : over leven’.

In de kerk grijpen we daarvoor terug op oeroude Bijbelverhalen, die vertellen over de talloze ervaringen die ons leven verzieken en verzoeken. En over de ervaring van bevrijding uit wat ons in de greep houdt, uit slavernij, uit onrechtvaardige structuren, uit onze persoonlijke en collectieve verwarring, schaamte en schuld. Daarmee worden die oude verhalen bronverhalen, die ons steeds weer wijzen op waar dat ‘water des levens’ te vinden is; en die niet ophouden te vertellen dat we onze dorst mogen lessen.

In deze cyclus ‘geroepen worden’ lezen we de verhalen over aartsvader Jozef. We horen hoe hij als lievelingszoon van Jakob in de put verdwijnt en verkocht wordt aan het slavenland Egypte. Hoe hij in de gevangenis terecht komt en daar door de dromen van de farao uit te leggen uiteindelijk een hoge positie bereikt in dat vreemde vertrouwde land. Juist naar dat land vluchten zijn broers vanwege de hongersnood in eigen land. Via ingewikkelde constructies kan Jozef uiteindelijk zichzelf bekend maken aan zijn broers en ontmoet hij zijn oude vader weer. Jakob kan vervolgens sterven en Jozef vestigt zich met zijn hele familie in Egypte en sterft daar zelf op hoge ouderdom.

De rabbijn Jonathan Sacks zegt over deze bronverhalen het volgende:

‘God wijst ons de weg. Hij doet dat door middel van de woorden van de Torah, waarop ieder joods leven een commentaar is. Ieder van ons moet zijn eigen kanttekeningen maken bij het leven’.

Dat is wat ons steeds opnieuw te doen staat: Ons eigen leven leggen naast die oeroude verhalen en daarin het leven te laten oplichten.

In deze cyclus lezen we delen uit Genesis 37-50. Het verhaal van Jozef is geschreven ten tijde van het koning Salomo. Dat was een tijd van voorspoed, waarin veel geld en creativiteit aanwezig was. Het verhaal van Jozef is bijzonder omdat God op een verborgen manier aanwezig is. Waar bij de eerste aartsvaders God duidelijk en haast directief opdrachten geeft aan mensen, is dat in dit laatste deel van Genesis veel diffuser. God is veel meer aanwezig in de onderstroom van het woelen van de wereld en van alle kronkelwegen die mensen gaan.

In Genesis 37-41 staat de grotere wereld meer op de voorgrond. Vanaf hoofdstuk 42 verschuift het accent naar de onderlinge relaties, in het bijzonder de familieverhoudingen. Wij bestaan niet op ons eentje, maar vormen onderlinge verbanden.

Dat roept de vraag op naar onze wortels. Waar kom je vandaag en wat heb je (al dan niet) meegekregen? Waartoe ben je er? Welke roep hoort er bij jouw bestaan en welke levensvraag geef je vorm? Hoe vind je je weg daarin en wat heb je daarvoor nodig? Hebben wij als

gemeenschap ook een eigen roeping, en hoe geven we die dan vorm?

Wederom Jonathan Sacks:

'De verhalen vertellen ons dat de reis de moeite van het maken waard is- geen enkele andere kan daartegen op- maar dat de reis niet met ons begint noch met ons eindigt. Het is niet aan jou om de opdracht te voltooien, maar je bent evenmin vrij om je afzijdig te houden'.

Het verhaal van Jozef is te vinden in Genesis 37-50. Wij lezen daar delen uit op de zondagen. Zeker als voorbereidingsgroep loont het de moeite om een keer rustig het hele verhaal van Jozef door te lezen. Dat kan ook in verschillende kinderbijbelvarianten, om te zien waar daar de accenten worden gelegd.

27 augustus doopviering

Voorganger: Kees van der Zwaard

Thema: Laten vallen

Lezing: Gen 37,18-36

Jozef komt, dankzij zijn broers, in de put terecht. Zij kunnen het niet verkroppen dat Jozef een grotere plek inneemt dan zijzelf. Zij beramen een plan om hem te doden. Alleen Ruben strubbelt tegen, maar dan loopt het plan anders dan gedacht. Jozef wordt verkocht aan een karavaan die voorbij trekt. Zijn broers doen alsof Jozef is gedood door een roefdier en presenteren zijn kleding aan hun vader. Die weigert zich te laten troosten, alsof hij het verhaal dat hem voorgehouden wordt niet gelooft, ondanks alle bewijs. Dat 'bewijs' ontslaat de broers in formele zin van hun schuld, dat zij geen goede hoeders van hun broeder geweest zouden zijn. Tegelijk is in de onderstroom te voelen dat dit niet het hele verhaal is.

Jozef zelf is degene die het verhaal ondergaat in deze passage. Wij horen zijn stem niet, alleen die van de anderen. Door hem in de put te gooien laten ze hem vallen. Jozef valt daarmee ook uit het verband van zijn familie en de grond waar hij toe behoort. Hij raakt ontworteld. Herkennen wij die ervaring van vallen en ontworteld raken? Wat vertelt ons dat over ons verlangen naar geworteld zijn?

3 september

Voorganger: Elise Rommens-Woertman

Thema: Dromen

Lezing: Gen 40,1-23

Jozef is in de gevangenis belandt in Egypte door de vrouw van de farao. Jozef krijgt in de gevangenis de leiding over de andere gevangenen, omdat de Ene hem goed gezind is. Dan komt er een nieuwe taak op zijn pad, het uitleggen van twee dromen. Jozef benadrukt dat dromen uitleggen een zaak van de Ene is, en dat ze het daarom aan hem kunnen vertellen. De verbondenheid met God wordt hierin op een subtiele manier zichtbaar gemaakt.

Jozef vraagt aan de schenker of hij, als hij zoals voorgezegd in de droom vrijkomt, aan Jozef wil denken omdat hij onrechtmatig vast zit. Dat vergeet de schenker echter. Jozef blijft ook zelf dromen. Onterecht in de gevangenis beland houdt hij de mogelijkheid open dat zijn lot ten goede zal keren, dat er iemand aan hem denkt, dat hij weer vrij komt en er nieuwe wegen zich voor hem ontfouwen. Deze manier van omgang met dromen raakt aan de vraag naar onze verwevenheid met de Ene in ons eigen dagelijkse leven. Hoe zijn wij afgestemd op God? Hoe houden wij hoop levend als wij gevangen zitten?

10 september m.m.v. Janskoor

Voorganger: Pieter Dronkers

Thema: Wijs handelen

Lezing: Gen 41,37-57

De voorspoed die Jozef voorzegt had aan de hand van de dromen van de farao blijken werkelijkheid te worden. Dat geldt niet alleen voor het land zelf, maar ook voor het leven van Jozef. Zijn lot is ten goede gekeerd. Hij bekleedt een hoge positie en doet dat verstandig en wijs, zoals hij zelf beschreven had bij de droomuitleg. Die wijsheid is aanstekelijk en werkt vruchtbaar, dat zet zich door tot in de naamgeving van zijn kinderen. Er is zelfs ten tijde van hongersnood overvloed in Egypte. Er is meer graan dan er geteld kan worden. Waaruit bestaat de wijsheid van Jozef precies? In welke zin is hij verstandig? Zien wij momenten van overvloed in ons eigen leven en in de wereld?

17 september

Voorganger: Kees van der Zwaard

Thema: Verhullen en onthullen

Lezing: Gen 42, 18-26 en Gen 43, 26-34

Ook de broers van Jozef vluchten voor de honger naar Egypte en staan oog in oog met hun verloren broer, zonder dat zij dat weten. Jozef herkent hen wel, en is tot tweemaal toe diep ontroerd. Er volgt een wat ingewikkelde geschiedenis waarin Jozef vraagt om zijn jongste broer ook naar hem toe te brengen, terwijl een andere broer blijft bij hem als onderpand. De familiedynamiek ontvouwt zich steeds meer in deze hoofdstukken en dat blijkt ingewikkeld, zoals zo vaak. Wie weet wat er gaande is? Wie handelt er vanuit welke intentie? Steeds opnieuw verhullen en onthullen zij wie zij zijn, en wat de onderlinge verhoudingen zijn, al dan niet onuitgesproken. Dat onthullen en verhullen krijgt prachtig vorm in de maaltijd waarin Jozef de broers correct rangschikt op volgorde van leeftijd. Herkennen wij iets van die dynamiek in ons eigen leven? In onze familieverbanden? Met de mensen door wie wij ons omringd weten?

24 september Startzondag m.m.v. Janskoor

Voorgangers: Elise Rommens-Woertman en Kees van der Zwaard

Thema: Laten kennen

Lezing: Gen 45,1-15

Wij horen hoe Jozef zich (eindelijk) bekend maakt aan zijn broers. Hij laat zich zien en daarmee ook kennen. Zijn broers staan aan de grond genageld. Pas als Jozef Benjamin omhelst en zij hun tranen de vrije loop laten komen de andere broers weer in beweging. Jozef voegt zich op een vernieuwde manier weer in de familie. Op deze startzondag roept dat de vraag op hoe wij ons laten zien aan elkaar? Hoe laat je je kennen? Hoe zie en herken je wie er naast je zit? Hoe worden wij gezien als gemeenschap in deze stad, hoe laten wij ons daarin kennen? Welke roep en welk verlangen ligt daarin verscholen?

1 oktober Kinderdienst

Voorganger: Jorn den Hertog

Thema: Wonen

Lezing: Gen 46,28-47,12

In deze kinderdienst lezen we het verhaal hoe Jozef zijn oude vader Jakob weer terugziet. Nu kan hij echt gaan wonen in het land. Voor Jakob komt er daarmee op zijn oude dag een einde aan het zwervende bestaan. Hoe wonen wij? Waar zijn wij thuis? Met wie vormen een huishouden? Welke plek neem je in?

8 oktober m.m.v. Janskoor

Voorganger: Trees van Montfoort

Thema: Ten goede keren

Lezing: Gen 49,29-50,3 en Gen 50,15-26

Jakob sterft en wil begraven worden in Kanaän, bij zijn voorouders. En zo gebeurt het. Door de dood van Jakob worden de broers van Jozef zenuwachtig. Ze zijn bang voor de band met Jozef en dat de schuld van alles wat gebeurd is met hem, hen alsnog wordt aangerekend. Ze vragen hem om vergeving. Jozef is in tranen en laat hen weten dat ze niet bang hoeven te zijn,

want 'God heeft het ten goede gekeerd, er is een groot volk in leven gebleven'. Op die manier verbindt Jozef dat wat er in zijn leven gebeurt, met de onderstroom van Gods aanwezigheid in deze wereld en zijn eigen leven. Hoe lezen wij de zin dat 'God alles ten goede heeft gekeerd'? Waar raakt het bij ons aan? Herkennen wij momenten in ons eigen leven dat wij het als goed ervaren? Verbinden wij dat met de Ene?